

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 29-35-69; 28-37-04; 28-90-17

Telex: 816-436

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefax: 29-40-89

BD/174/33/89

NASTROJE SPOŁECZNE W LIPCU '89

Komunikat z badań

Warszawa, lipiec 1989 r.

W ciągu miesiąca, jaki upłynął od wyborów, zaszły istotne zmiany w nastrojach społecznych. Minęły nadzieje związane z przemianami politycznymi, wzrósł wyraźnie pesymizm i niezadowolenie. Dla klimatu społecznego w Polsce w lipcu '89 charakterystyczne są¹:

- dalsze pogorszenie się, w porównaniu z czerwcem '89, ocen sytuacji gospodarczej kraju, warunków życia społeczeństwa oraz prognoz ich rozwoju w najbliższym okresie;
- wzrost poczucia napięcia społecznego oraz prawdopodobieństwa wybuchu konfliktu społecznego;
- potęgowanie się niezadowolenia z polityki rządu i pracy jego premiera;
- wzrost sympatii dla polityków związanych z "Solidarnością".

Katastrofalny stan gospodarki i trudne warunki życia powodują, że praktycznie nie ma w tej chwili badanych, którzy byliby zadowoleni z istniejącego stanu rzeczy (tab. 1). Rokowania na przyszłość są również bardziej pesymistyczne niż miesiąc temu; poprawę gospodarki w ciągu najbliższych dwóch lat przewiduje co czwarty respondent, poprawę warunków życia jeszcze mniej, bo 17% badanych (tab. 2). Częściej (o 11%) niż w czerwcu na perspektywy kraju patrzy się jedynie z obawami, chociaż nadal dla dominującej grupy (47,9%) przyszłość Polski to splot nadziei i obaw (tab. 3). Podobne nastroje obserwują badani w swoim otoczeniu: w ostatnim czasie przybyło (10%) dostrzegających wokół siebie obawy, ubyło zaś (o 25%) tych, którzy widzieli oznaki odprężenia i zadowolenia (tab. 4).

Pesymistyczną wymowę ma również fakt, że niemal dwukrotnie wzrósł odsetek badanych przewidujących w najbliższym czasie możliwość wybuchu niezadowolenia społecznego o trudnych do przewidzenia skutkach. Taką ewentualność dopuszczało w czerwcu 39% badanych, obecnie zaś - 68%. Obserwujemy więc dramatyczny wzrost poczucia zagrożenia spokoju wewnętrznego w kraju, wywołany niezadowoleniem społecznym. Nie towarzyszy mu jednak istotny wzrost obaw, że władza zareaguje wprowadzeniem stanu wojennego (17,8 wobec 13,7% w czerwcu). Jeszcze mniejsze, i w ciągu ostatnich tygodni utrzymujące się na tym samym poziomie, jest poczucie zagrożenia zewnętrznego - możliwość obcej interwencji wojskowej w naszym kraju (8,5 wobec 5,9% w czerwcu - tab. 5).

¹ W opracowaniu prezentujemy wyniki sondażu przeprowadzonego w dniach 21-24.07.89 r. na 1498-osobowej reprezentatywnej próbie dorosłej ludności Polski.

Większość badanych postrzega społeczeństwo jako niespokojne i pełne napięcie (83,1%). Miesiąc temu jedna piąta ankietowanych przekonana była o spokoju, dzisiaj podobną opinię podziela tylko niewiele ponad 7% (tab. 6). Złe są również przewidywania w tym zakresie. Przybyło przekonanych, że napięcie będzie się zwiększało (z 18,9 w czerwcu do 44,5% obecnie), znacznie zmalała grupa ankietowanych widzących możliwość uspokojenia sytuacji (jeszcze w czerwcu mówiło o niej 18%, dzisiaj zaledwie 5,4% - tab. 7).

Nie zmieniają się natomiast oceny i prognozy dotyczące sytuacji politycznej (tab. 1, 2). Na tym samym poziomie utrzymuje się zadowolenie z reform politycznych w kraju. Przeważa akceptacja zmian, często opatrywana zastrzeżeniem, że mają one za mały zasięg (54,9% - tab. 8). Przemiany w życiu politycznym badani postrzegają jako pogłębianie procesu demokratyzacji (47%), a nie tylko chwilową zmianę stylu rządzenia (17,9%). W opinii publicznej nie ma jednak zdecydowanie dominującej diagnozy sytuacji politycznej kraju. Optymistyczna opinia, że zachodzące przemiany to *krok do otrząśnięcia się Polski z trudności* ma tylko o 11% mniej zwolenników (46,6%) niż pesymistyczne przekonanie, że *nikt nie panuje nad rozwojem sytuacji* (57,7%).

Wśród badanych wyraźne są pragnienie spokoju i obawa przed gwałtownymi, niekontrolowanymi zmianami. Wskazuje na to rzadka akceptacja stwierdzenia: *kiedy widzę to, co dzieje się w kraju, to wiele bym dał za to, aby się to wszystko zaważyło* (6,9%), a powszechna zgoda z opinią przeciwną: *wiele bym dał za to, aby w kraju wreszcie zapanał spokój* (82,1% - tab. 9). Świadczy o tym też stosunek badanych do strajków. Wprawdzie, w porównaniu z okresem przedwyborczym, wzrosło poparcie dla strajków na tle płacowym (z 27,3 do 35,8%), jednak większość ankietowanych (52,1%) nie popiera ich (tab. 10). Dzieje się to w sytuacji powszechnego niezadowolenia z poziomu życia i braku szans na ich poprawę w najbliższej przyszłości. Badani uznają racje strajkujących i dostrzegają determinację walczących o poprawę warunków życia (24,8%), ale najczęściej nie pochwalają strajku jako formy wywierania nacisku na władze (50,2% - tab. 11).

W społecznym odczuciu rząd nie spełnił pokładanych w nim nadziei; blisko połowa ankietowanych twierdzi, że zrobił niewiele lub wręcz nie zrobił nic, aby poprawić sytuację w kraju (tab. 12). W konsekwencji, w lipcu '89 rząd dołączył do grupy instytucji i organizacji (PZPR - 18,1%, przeciwnicy ustroju - 20,4%) o najniższym stopniu społecznego uznania. Notowania obecnego

gabinetu (34,9%) są podobne do społecznych ocen ekipy Z. Messnera w okresie strajków z sierpnia '88 (33,6% - tab. 13). Radykalnie zmalała grupa aprobujących działalność M. Rakowskiego, uznających trafność wyboru jego osoby na stanowisko premiera oraz darzących go sympatią (tab. 14). Ponad 44% badanych jest przeciwnych ponownemu powierzeniu mu funkcji szefa gabinetu. Zmieniło się także nastawienie badanych do osób wchodzących w skład rządu: o blisko 20% zmniejszyło się grono sympatyków min. M. Wilczka, o 10% min. C. Kiszczaka, o 8% min. J. Urbana (tab. 15). Zmiany zachodzą również w odbiorze osób związanych z koalicją rządzącą - stracili część zwolenników R. Malinowski (o 12%) i A. Miodowicz (o 5%). Zyskał natomiast na społecznej sympatii (o 11%) i uznaniu (o 10%) W. Jaruzelski (tab. 16).

Aprobata działalności "Solidarności" i jej przywódcy L. Wałęsy utrzymuje się na stałym, wysokim poziomie. Wyraźnie natomiast zwiększyły się grupy sympatyków innych osób związanych z opozycją - A. Stelmachowskiego (o prawie 24%), B. Geremka (o 18%), A. Michnika (o 11%), J. Kuronia i J. Onyszkiewicza (o 7%).

"Solidarność" jest siłą polityczną mogącą liczyć na społeczne poparcie. Gdyby w najbliższą niedzielę odbyły się całkowicie wolne wybory do Parlamentu, to 77% ankietowanych swój głos oddałoby właśnie na nią, na PZPR zaś - co piąty badany. Najczęściej też (32,7%) uznaje się program "Solidarności" za ten, który stwarza szansę na rozwój kraju. Od "Solidarności" oczekuje się przejęcia części władzy - bowiem przyszły rząd, w przekonaniu dominującej grupy ankietowanych (80,1%), powinien składać się zarówno z przedstawicieli dotychczasowej koalicji rządzącej, jak i "Solidarności". Znikomy odsetek respondentów (2,5%) widziałby w składzie nowego gabinetu tylko przedstawicieli dotychczasowej koalicji rządzącej, nieco większy (6,5%) - tylko "Solidarności". Jeżeli "Solidarność" nie weszłaby w skład nowego rządu, to powinna - zdaniem ankietowanych - starać się w jak największym zakresie współpracować z nim (50,6%). Zwolennicy ostrej walki politycznej i nieprzejednanej postawy wobec rządu są w mniejszości (11,5% - tab. 17).

Tabela 1

Przedmiot oceny	Respondenci według terminów badań																
	XI '87	II '88	III '88	V '88	VI '88	VII '88	VIII '88	IX '88	X '88	10-13 XI '88	24-29 XI '88	I '89	III '89	IV '89	VI '89	VII '89	
<u>Sytuacja gospodarcza</u>																	
Bardzo dobra i dobra	1,3 4,7	1,1 1,7	0,4 1,9	1,0 1,5	0,5 2,1	1,0 2,2	0,3 0,7	0,1 0,3	0,9 0,9	0,2 1,7	0,6 1,4	0,3 1,9	0,1 0,7	0,3 0,7	0,7 2,0	0,1 0,1	0,2
Dość dobra	23,8	12,0	15,0	12,9	15,4	16,7	5,8	7,0	9,3	11,4	12,1	11,8	7,8	9,8	11,9	6,0	
Ani dobra, ani zła	37,6	26,1	27,3	28,3	29,1	31,3	22,0	18,6	24,3	27,8	27,8	29,5	22,6	31,1	34,5	22,3	
Raczej zła	30,9	56,1	54,0	55,0	52,0	46,9	70,1	73,0	63,4	57,6	56,4	54,2	67,9	57,0	49,6	70,0	92,3
Zła i bardzo zła	1,4	2,8	0,7	0,9	0,9	1,9	0,9	1,1	1,0	1,1	1,4	2,2	0,8	1,1	1,4	1,3	
Trudno powiedzieć																	
<u>Sytuacja polityczna</u>																	
Bardzo dobra i dobra	10,6	7,3	7,2	3,4	6,0	6,8	1,7	1,0	3,9	2,3	2,8	3,7	3,4	4,8	8,6	8,3	28,9
Dość dobra	25,0	19,6	21,7	10,4	17,6	17,8	6,9	5,4	12,6	12,1	13,3	15,7	11,1	19,2	21,3	20,6	
Ani dobra, ani zła	38,4	38,5	41,2	42,0	41,8	44,1	27,6	31,0	41,0	43,7	37,4	39,9	38,4	44,3	36,1	38,7	
Raczej zła	13,4	14,3	13,3	20,3	17,0	15,1	29,2	29,3	23,9	23,2	24,7	18,5	24,3	16,3	15,7	12,5	23,8
Zła i bardzo zła	5,0	12,0	11,2	16,9	11,9	9,6	28,0	27,9	15,3	13,6	14,6	14,5	19,1	9,5	8,8	11,2	
Trudno powiedzieć	6,2	8,3	4,1	6,9	5,6	6,6	6,4	5,3	3,4	4,9	7,1	7,6	3,3	5,8	9,4	8,5	
<u>Warunki materialne</u>																	
Bardzo dobre i dobre	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,0	-	-	0,6	1,2	0,3	2,6
Dość dobre	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4,8	-	-	1,6	4,5	2,3	
Ani dobre, ani złe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26,0	-	-	19,3	21,5	17,0	
Raczej złe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29,6	-	-	28,5	27,5	22,9	17,3
Złe i bardzo złe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35,2	-	-	47,5	42,8	54,4	
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,3	-	-	2,7	2,5	3,2	

Tabela 2

Przewidywany kierunek zmian	Respondenci według terminów badań																
	XI '87	II '88	III '88	V '88	VI '88	VII '88	VIII '88	IX '88	X '88	10-13 XI '88	24-29 XI '88	I '89	III '89	IV '89	V '89	VI '89	VII '89
<u>Sytuacja gospodarcza</u>																	
Poprawi się	23,0	19,6	20,0	17,7	20,1	18,8	12,5	18,5	24,6	32,7	35,2	26,7	33,0	31,6	28,5	35,0	25,1
Pozostanie bez zmian	19,0	27,1	24,4	28,7	25,4	29,5	23,8	29,3	29,5	28,0	21,5	26,1	27,3	28,8	30,5	32,3	28,0
Pogorszy się	45,4	44,1	41,5	40,1	39,1	37,9	46,0	31,9	30,9	18,4	26,4	29,7	24,3	23,6	31,3	17,7	31,3
Trudno powiedzieć	11,9	11,0	14,0	13,6	14,7	13,8	17,7	20,3	15,0	20,9	16,9	17,4	15,5	15,9	9,0	15,0	15,6
<u>Sytuacja polityczna</u>																	
Poprawi się	22,0	18,5	17,7	16,5	23,1	22,9	15,7	25,6	29,8	28,4	32,2	33,5	39,3	45,4	46,0	45,3	37,9
Pozostanie bez zmian	43,1	49,0	51,6	52,9	49,8	50,2	43,3	37,8	45,4	44,3	37,3	32,7	35,1	31,8	28,2	24,2	31,4
Pogorszy się	19,9	16,4	16,9	16,1	12,6	12,8	20,5	14,2	11,5	9,1	12,7	13,6	9,5	5,7	11,7	9,8	10,7
Trudno powiedzieć	14,2	16,2	13,7	14,4	14,4	14,2	20,4	22,4	13,2	18,0	17,5	20,2	16,7	17,1	14,0	20,6	20,0
<u>Warunki materialne</u>																	
Poprawią się	-	-	-	11,6	-	-	-	-	-	24,4	-	18,2	-	21,7	17,9	26,4	17,0
Pozostaną bez zmian	-	-	-	32,2	-	-	-	-	-	30,6	-	24,7	-	24,3	25,0	29,2	21,6
Pogorszą się	-	-	-	39,4	-	-	-	-	-	19,8	-	37,1	-	37,5	47,3	28,7	47,6
Trudno powiedzieć	-	-	-	16,8	-	-	-	-	-	25,2	-	19,7	-	16,5	9,7	15,7	13,8

w procentach

Tabela 3

w procentach

Odczucia co do przyszłości kraju	Respondenci według terminów badań									
	V'88	VIII'88	X'88	10-13 XI'88	24-29 XI'88	I'89	III'89	IV'89	VI'89	VII'89
Nadzieja	12,8	8,8	13,7	14,1	20,8	14,7	9,3	15,7	24,9	16,8
Nadzieja, ale i obawa	47,6	40,1	50,7	59,6	49,7	48,4	53,7	58,3	50,0	47,9
Obawa	39,2	50,1	35,6	26,0	29,1	36,7	36,7	26,1	24,2	35,2

Tabela 4

w procentach

Odpowiedzi na pytanie: "Jak ocenił(a)by Pan(i) obecne nastroje wśród ludzi, z którymi styka się Pan(i) na co dzień w zakładzie pracy, środowisku zamieszkania?"	Respondenci według terminów badań											
	IV'86	VII'87	XI'87	II'88	V'88	VIII'88	10-13 XI'88	I'89	III'89	V'89	VI'89	VII'89
Ogólne odprężenie i zadowolenie, wiara, że będzie lepiej	2,3	1,7	0,9	0,7	1,9	1,1	2,1	1,5	1,1	2,8	10,6	1,3
Pewne odprężenie i zadowolenie, że jest trochę lepiej	21,2	20,6	4,1	2,3	5,7	2,6	14,4	7,1	3,9	12,3	19,7	3,8
Rezygnacja, pogodzenie się z losem	24,0	22,4	11,3	22,6	18,5	10,1	17,3	12,7	10,8	14,8	8,7	9,7
Lęk, obawa co przyniesie przyszłość, niepewność jutra	30,8	32,0	53,0	42,0	42,8	39,6	42,1	46,1	49,5	47,2	40,0	49,9
Ogólne niezadowolenie, niewiara w jakkolwiek poprawę	19,7	19,0	24,6	27,8	25,7	43,2	21,6	27,7	31,7	17,7	11,8	28,8
Określił(a)bym to inaczej (jak?)	1,1	2,6	2,3	1,2	0,9	1,3	1,1	1,4	1,4	2,1	3,0	1,9
Trudno powiedzieć	0,3	0,6	1,9	3,5	4,4	0,3	4,4	3,3	1,5	2,9	6,1	4,3

Tabela 5

	w procentach						
	VI		VII		VI		VII
	V '89	'89	'89	'89	V '89	'89	'89
Odpowiedzi na pytanie: Czy w najbliższym czasie można liczyć się z:	Nie						
	Tak						
obcą interwencją wojskową w Polsce	5,8	5,9	8,5	92,2	90,6	89,7	
wprowadzeniem stanu wojennego	11,6	13,7	17,8	85,8	81,9	80,2	
wybuchem niezadowolonia społecznego o trudnych do przewidzenia skutkach	48,7	39,0	68,0	47,3	56,0	30,8	
udzieleniem Polsce znacznej pomocy przez państwa zachodnie	-	60,2	70,4	-	35,7	27,9	

Tabela 6

Odpowiedzi na pytanie: "Czy, Pana(i) zdaniem, w społeczeństwie naszym odczuwa się obecnie spokój i odprężenie, czy też raczej niepokój i napięcie?"	Respondenci według terminów badań													w procentach		
														I '89	VI '89	VII '89
	XII '85	IV '86	VII '86	X '86	IV '87	VII '87	XI '87	II '88	III '88	V '88	10-13 XI '88	IV '89	V '89	VI '89	VII '89	
Całkowity spokój	2,8	2,7	3,1	4,6	1,5	2,7	0,9	1,2	1,1	0,3	0,9	0,7	0,9	1,3	0,1	
Raczej spokój	38,7	31,5	49,9	40,6	29,0	39,9	12,1	16,5	14,5	7,7	14,3	8,9	13,8	19,4	7,3	
Pewne napięcie	40,8	47,6	38,5	39,6	51,6	38,2	59,8	56,3	58,6	62,2	60,6	60,1	59,5	53,6	51,3	
Bardzo duże napięcie	5,3	8,0	4,1	4,6	11,5	4,8	22,1	16,2	16,7	18,7	11,5	19,1	14,6	11,2	31,6	
Trudno powiedzieć	11,8	10,0	4,2	10,1	6,2	14,4	4,9	9,8	9,1	11,1	12,7	10,9	11,0	14,4	9,4	

Tabela 7

w procentach

Prognoza nastrojów w najbliższych mie- siącach	Respondenci według terminów badań						
	V ⁸⁸	10-13 XI ⁸⁸	I ⁸⁹	III ⁸⁹	IV ⁸⁹ ^a	VI ⁸⁹	VII ⁸⁹
Będzie następowało uspokojenie	13,4	8,8	6,7	11,2	18,3	18,0	5,4
Nie będzie większych zmian	44,9	43,4	32,9	36,8	45,6	35,2	28,0
Będzie narastał niepokój, zwiększy się napięcie	24,2	25,0	40,5	34,9	19,4	18,9	44,5
Trudno powiedzieć	17,5	22,6	19,8	16,7	15,8	27,6	22,0

^a Uwaga - na pytanie odpowiadało w IV⁸⁹ - 1388 osób

Tabela 8

w procentach

Opinie na temat zmian w systemie władzy	I ⁸⁹	VII ⁸⁹
Zmiany są właściwe i wystarczające	2,5	3,6
Zmiany idą w dobrym kierunku, ale nie są wystarczające	42,7	54,9
Zmiany są niewłaściwe, idą w złym kierunku	2,6	3,5
Zmiany są pozorne, tak naprawdę to nic się nie zmienia	31,3	19,4
Brak zmian	9,5	8,4
Trudno powiedzieć	11,3	10,1

Tabela 9

w procentach

Opinie na temat sytuacji w kraju	XI '88	VII '89
Wszystkie ważne sprawy w kraju są w dobrych rękach	16,1	14,6
Nikt nie panuje nad rozwojem sytuacji w kraju	43,9	57,7
Trudno powiedzieć	39,8	27,6
To, co się teraz dzieje w kraju, to krok do otrząśnięcia się Polski z trudności	53,2	46,6
To, co się teraz dzieje, to kolejny krok na drodze ku upadkowi Polski	23,6	26,2
Trudno powiedzieć	23,1	27,2
Wiele bym dał(a) za to, żeby w kraju wreszcie zapanował spokój	81,7	82,1
Kiedy widzę, co się dzieje w kraju, wiele bym dał za to, żeby się to wszystko zawaliło	10,6	6,9
Trudno powiedzieć	7,6	11,0
Wszystko wskazuje na to, że Polska będzie krajem demokratycznym	-	47,0
Zmiany demokratyczne są chwilowe, wrócą stare metody rządzenia	-	17,9
Trudno powiedzieć	-	35,1

Tabela 10

w procentach

Stosunek do strajków	III '89	V '89	VII '89
Poparcie	33,2	27,3	35,8
Brak poparcia	55,6	59,0	52,1
Trudno powiedzieć	11,1	13,5	12,0

Tabela 11

w procentach

Opinie na temat strajków w obecnej sytuacji Polski	V '88	VIII '88	VII '89
Sytuacja jest tak zła, że ludziom nie pozostaje nic innego, jak tylko strajkować	17,5	28,1	24,8
Nie jest tak źle, aby trzeba było uciekać się do strajków	7,8	5,6	3,3
Sytuacja jest zła, ale strajkami do niczego się nie doprowadzi	39,8	34,8	31,4
Powinno się wykorzystać inne niż strajki możliwości	20,5	17,1	18,8
Strajki tylko pogorszą i tak złą sytuację	9,9	10,0	15,2
Trudno powiedzieć	4,2	4,4	6,5

Tabela 12

w procentach

Oceny dokonań rządu M.F.Rakowskiego	VII '89
Zrobił wszystko, aby poprawić sytuację w kraju	2,1
Zrobił wiele, ale nie wszystko	22,5
Równie wiele zrobił, co zaniedbał	19,8
Niewiele zrobił	29,2
Nie zrobił nic, aby poprawić sytuację w kraju	17,3
Trudno powiedzieć	8,3

Tabela 13

w procentach

Instytucje i organizacje	Ocena użyteczności według terminów badań											
	VII '87	XI '87	II '88	V '88	VIII '88	XI '88	I '89	III '89	IV '89	V '89	VI '89	VII '89
	zgodna z interesami społeczeństwa											
Rząd, Rada Ministrów	72,7	63,0	51,5	51,4	33,6	72,4	56,9	56,5	56,8	58,5	47,2	34,9
Sejm	78,0	70,7	69,2	69,9	60,7	76,7	61,5	-	-	58,9	-	65,4
Senat	62,9
Wojsko	77,4	75,0	68,5	66,2	66,4	74,1	65,6	-	-	66,4	62,1	60,3
PZPR	53,1	44,3	34,4	35,4	26,6	38,6	26,2	26,6	25,8	29,1	20,2	18,1
Kościół	82,0	78,8	77,1	74,1	74,9	84,0	84,6	82,1	-	81,2	82,2	83,5
Związki zawodowe	50,6	47,3	52,2	56,6	48,6	59,9	56,8	60,1	42,7	41,9	37,6	41,3
MO i resort spraw wewnętrznych	59,5	53,0	48,8	48,1	41,0	54,3	48,8	43,6	-	48,5	-	37,3
Opozycja (przeciwnicy PZPR ^{a)})	18,3	16,3	21,4	21,8	26,2	37,1	45,9	-	-	-	-	-
Telewizja ^{a)}	54,0	52,2	57,6	53,5	45,5	61,9	59,8	57,4	-	63,1	54,4	54,8
"Solidarność"								69,9	74,4	70,8	78,4	74,3
Przeciwnicy ustroju (socjalizmu, PZPR)								19,9	16,1	14,9	20,0	20,4
ZSL	-	46,0	-	-	-	-	41,7	-	-	46,8	35,0	37,1
SD	-	40,0	-	-	-	-	39,6	-	-	49,5	36,0	38,1
	niezgodna z interesami społeczeństwa											
Rząd, Rada Ministrów	15,2	24,0	34,7	33,8	51,3	15,1	28,6	32,0	27,8	27,7	39,4	45,7
Sejm	10,1	16,7	18,5	18,0	22,5	14,2	24,1	-	-	25,1	-	9,3
Senat	6,6
Wojsko	9,2	13,8	16,3	18,6	18,1	14,8	19,1	-	-	19,2	23,1	20,6
PZPR	26,3	37,0	45,8	42,4	52,1	42,9	53,8	55,0	52,7	53,4	62,4	61,8
Kościół	8,6	13,0	12,1	12,9	13,2	8,0	8,0	9,1	-	11,5	9,5	8,0
Związki zawodowe	25,1	30,5	27,9	24,4	29,9	23,7	25,4	22,9	36,1	35,6	37,9	32,7
MO i resort spraw wewnętrznych	22,5	31,5	33,8	32,2	38,2	29,4	34,1	36,1	-	35,2	-	45,4
Opozycja (przeciwnicy PZPR ^{a)})	41,4	45,0	38,7	42,3	37,5	31,8	21,2	-	-	-	-	-
Telewizja ^{a)}	25,0	34,8	27,7	29,5	34,5	23,7	25,3	25,5	-	23,7	28,6	27,5
"Solidarność"	-	-	-	-	-	-	-	13,0	7,6	10,3	7,2	9,8
Przeciwnicy ustroju (socjalizmu, PZPR)	-	-	-	-	-	-	-	48,4	44,7	50,3	45,7	36,9
ZSL	-	18,6	-	-	-	-	25,3	-	-	25,9	31,7	32,3
SD	-	19,0	-	-	-	-	24,6	-	-	21,3	28,1	27,9

a) Do lutego '88 pytano ogólnie o opozycję, a nie opozycję rozumianą jako przeciwnicy PZPR.

Tabela 14

w procentach

Ocena osoby M. Rakowskiego	Aspekty oceny													
	zgodność działalności z interesami społeczeństwa				trafność wyboru na stanowisko premiera				wzbudzenie sympatii				zaufania	
	XI '88	I '89	VII '89	XI '88	I '89	VII '89	XI '88	I '89	VII '89	XI '88	I '89	VII '89	XI '88	
Pozytywna	69,9	65,3	42,5	52,0	52,5	28,8	49,5	46,9	29,9	38,5	42,7	26,5		
Negatywna	12,8	19,0	40,8	21,4	29,5	54,0	17,9	24,2	38,9	23,9	28,5	45,9		
Ambiwalentna	17,3	15,4	16,7	26,6	17,9	16,8	32,5	28,5	31,1	37,5	28,1	27,2		

Tabela 15

w procentach

Osoby	Terminy badań									
	VII 87	XI 87	II 88	V 88	VIII 88	XI 88	I 89	III 89	V 89	VII 89
SYMPATIA										
W. Baka	-	10,6	7,5	7,5	9,7	27,0	15,0	-	15,8	18,0
Z. Bujak	-	-	-	-	-	-	-	-	22,2	24,8
S. Ciosek	-	-	-	-	-	-	5,5	-	8,5	6,5
B. Geremek	-	-	-	-	-	-	-	-	30,4	48,1
J. Glemp	76,8	75,4	75,2	70,9	73,5	77,3	75,4	-	78,8	76,0
W. Jaruzelski	69,1	63,4	56,2	48,3	40,8	48,7	36,1	32,3	36,1	47,3
J. Jóźwiak	-	-	-	-	-	-	-	-	9,8	7,4
C. Kiszczak	15,1	15,4	8,5	11,4	13,1	29,5	19,9	21,7	25,5	15,5
M. Kozakiewicz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39,6
J. Kuroń	-	-	-	-	-	9,4	9,0	-	18,1	25,3
A. Kwaśniewski	-	-	-	-	-	27,4	-	20,7	29,6	27,3
R. Malinowski	28,6	26,6	19,5	18,8	-	26,0	20,7	-	23,1	11,9
A. Michnik	-	-	-	-	-	10,1	8,5	-	19,6	30,5
A. Miodowicz	18,1	16,2	17,6	13,0	15,8	23,9	26,9	28,7	19,7	14,2
J. Onyszkiewicz	-	-	-	-	-	11,3	10,4	28,7	29,0	36,4
M. F. Rakowski	27,1	26,1	22,4	19,9	15,8	49,5	46,9	50,2	47,0	29,9
A. Stelmachowski	-	-	-	-	-	8,2	7,6	-	11,2	35,4
J. Urban	28,6	28,8	28,9	24,7	18,0	28,5	20,3	24,8	28,4	20,9
L. Wałęsa	24,2	20,4	25,7	22,6	23,2	37,6	58,6	66,1	74,1	76,9
M. Wilczek	-	-	-	-	-	51,9	55,3	-	58,9	39,4
BRAK SYMPATII										
W. Baka	-	11,7	13,8	14,6	17,3	14,9	18,7	-	16,8	18,5
Z. Bujak	-	-	-	-	-	-	-	-	16,3	15,3
S. Ciosek	-	-	-	-	-	-	29,1	-	22,9	28,2
B. Geremek	-	-	-	-	-	-	-	-	7,6	6,2
J. Glemp	4,7	6,7	6,2	6,1	7,0	5,2	5,3	-	4,5	5,8
W. Jaruzelski	8,6	14,6	17,6	21,5	30,1	19,8	31,7	31,9	31,0	25,0
J. Jóźwiak	-	-	-	-	-	-	-	-	5,8	10,5
C. Kiszczak	21,3	22,1	29,3	28,6	36,2	26,6	25,3	30,3	26,6	35,7
M. Kozakiewicz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7,7
J. Kuroń	-	-	-	-	-	38,6	24,1	-	19,4	21,3
A. Kwaśniewski	-	-	-	-	-	7,6	-	13,2	13,7	11,7
R. Malinowski	10,6	11,6	12,9	14,4	-	13,1	15,1	-	15,4	28,6
A. Michnik	-	-	-	-	-	27,3	16,9	-	11,8	14,4
A. Miodowicz	23,3	27,8	27,8	29,7	29,4	25,8	30,0	31,1	35,3	39,8
J. Onyszkiewicz	-	-	-	-	-	16,5	11,6	9,8	10,4	8,4
M. F. Rakowski	34,7	38,8	41,5	40,3	43,2	17,9	24,2	22,9	21,9	38,9
A. Stelmachowski	-	-	-	-	-	3,3	3,5	-	3,1	6,9
J. Urban	41,7	48,1	49,6	48,3	56,5	44,6	53,3	50,3	43,0	53,0
L. Wałęsa	29,0	36,0	30,7	35,9	38,2	31,4	13,1	10,2	7,3	6,7
M. Wilczek	-	-	-	-	-	5,6	11,4	-	11,3	21,3

Tabela 16

w procentach

Osobistości z życia publicznego kraju	Ocena działalności											
	zgodna z interesami społeczeństwa											
	XI '87	II '88	V '88	VIII '88	XI '88	I '89	III '89	IV '89	V '89	VI '89	VII '89	
W. Jaruzelski	73,2	67,9	64,4	52,6	67,4	51,7	51,8	48,9	53,7	52,0	62,1	
M. Rakowski	-	-	-	-	69,9	65,3	67,3	63,9	67,4	61,7	42,5	
L. Wałęsa	18,5	24,1	23,8	25,7	44,8	65,6	79,2	81,9	83,0	85,8	83,3	
J. Glemp	82,6	86,1	82,5	81,0	88,4	85,8	85,5	-	87,6	87,2	86,5	
M. Kozakiewicz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	56,8	
A. Stelmachowski	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	55,5	
	niezgodna z interesami społeczeństwa											
	W. Jaruzelski	15,2	18,9	20,5	31,6	20,6	32,4	29,3	31,7	30,8	31,1	21,7
	M. Rakowski	-	-	-	-	12,8	19,0	20,2	20,9	20,6	26,2	40,8
	L. Wałęsa	43,4	40,7	43,2	44,7	31,5	13,3	7,1	5,5	7,1	5,6	7,0
	J. Glemp	9,3	5,4	6,6	6,8	4,7	5,7	5,2	-	5,3	5,4	5,5
	M. Kozakiewicz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8,0
	A. Stelmachowski	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5,8

Tabela 17

w procentach

Poglądy na temat zachowań "Solidarności" wobec władzy	V '89	VI '89	VII '89
"Solidarność" powinna:			
nieustępliwie walczyć z władzą	10,6	15,5	11,5
walczyć z władzą, ale w wypadkach koniecznych iść na ustępstwa	40,7	28,9	29,1
starać się współpracować z władzą	41,1	40,3	50,6
Trudno powiedzieć	7,6	15,0	8,7